

УДК 338.483(477.82)

Павло КУЧЕР

Львівський державний університет фізичної культури

ГЕОПРОСТОРОВЕ ПОШИРЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Волинська область належить до регіонів України з найбільш збереженими природними ландшафтами (Поліська частина), однак значна частина території області (насамперед лісостепова) характеризується високим ступенем господарського освоєння, тут природні ландшафти збереглися лише у вигляді відокремлених «островів» [1].

Об'єкти природно-заповідного фонду досліджували такі науковці: В. І. Мельник, І. І. Кузьмішина, Л. О. Копун, В. П. Войтюк, Т. П. Лісовська, І. П. Ковальчук, В. О. Фесюк, Т. С. Паловська, О. В. Рудик [2]. Ґрунтовні дослідження ПЗФ Волинської області, проблеми й перспективи його розвитку відображено у працях М. Хими́на (2007) [3, 4]. Однак, недостатньо вивченим залишається питання геопросторового поширення об'єктів природно-заповідного фонду. Такі дослідження дозволять більш комплексно підійти до вдосконалення наявних та розроблення нових туристичних маршрутів.

Проведено дослідження геопросторового поширення та складено відповідну картосхему об'єктів ПЗФ: пам'яток природи, заказників (ботанічних, гідрологічних, геологічних, зоологічних, комплексних орнітологічних, іхтіологічних, лісових тощо), штучних об'єктів, місцевого і загальнодержавного значення тощо; природних туристичних об'єктів області, таких як: рухомі піщані наноси (дюни), поверхневі форми карстового рельєфу, денудаційні останці, кінцево-моренний рельєф, річки, озера (рис. 1). Виконано розподіл області на три природно-туристичні регіони. Нижче подаємо коротку характеристику природно-туристичних регіонів.

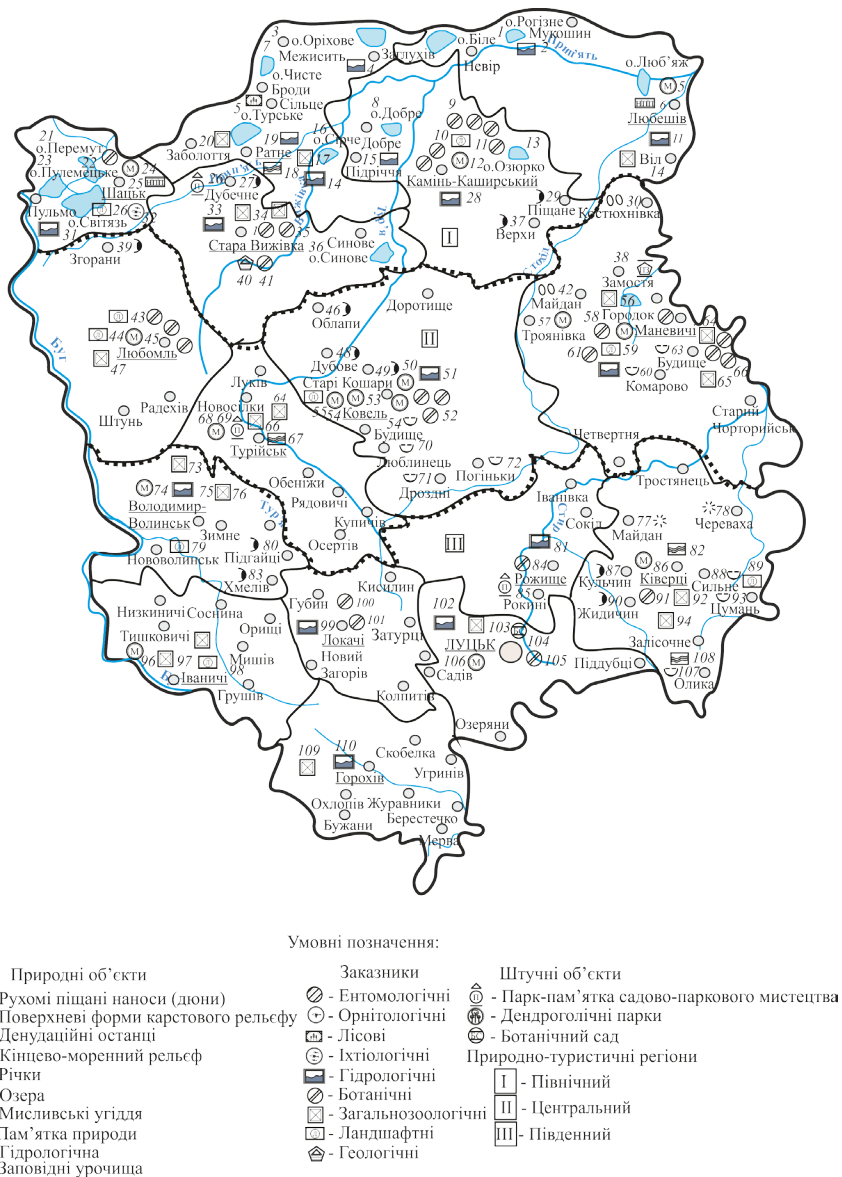

Рис. 1. Геопросторове поширення природних об'єктів Волинської області

Північний природно-туристичний регіон. Сюди належать Шацький, Ратнівський, Старовижівський, Камінь-Каширський та Любешівський адміністративні райони Волинської області. Виявлено 41 об'єкт природно-заповідного фонду, що становить 37 % від загальної їх кількості в області. Площа регіону становить 651400 га, площа об'єктів ПЗФ 108975,9 (16,7 % від площі регіону), коефіцієнт навантаження від загальної кількості об'єктів 0,4 природно-заповідного фонду, коефіцієнт концентрації 0,16. Регіон займає заплавної луково-болотяний тип місцевості. Тут є заплава Прип'яті та розширені заплави нижніх течій її притоків (Вижівки, Турії, Стоходу, Річиці, Стубли, Горині з Південною Случчю). На заплавах переважають дерново-глейові та болотні ґрунти, вкриті луковою чи чагарниковою рослинністю. Заплавні типи місцевості використовуються під сінокоси та овочево-городні культури. Основними господарськими заходами для цього типу місцевості є поліпшення ґрунтів і осушення боліт. В окремих місцях піски слабо закріплені рослинністю і розвіюються. До цього типу місцевості належать великі болотні масиви: Горинське, Середне. Товщина торфу становить від 2–4 м, рідше 5–7 м. Тут добувають торф, а на освоєних ділянках збирають високі врожаї сільськогосподарських культур [5].

Центральний природно-туристичний регіон. Належать Любомльський, Турійський, Ковельський та Маневицький адміністративні райони Волинської області. Виявлено 30 об'єктів ПЗФ, що становить 27,2 % від загальної їх кількості в області. Площа регіону становить 667400 га, площа об'єктів ПЗФ 32962,5, коефіцієнт навантаження від загальної кількості об'єктів 0,3, коефіцієнт концентрації 0,04. У регіоні панує моренно-горбистий тип місцевості з дерново-підзолистими, дерново-глейовими і лучними ґрунтами, які зайняті суборами, луками та сільськогосподарськими угіддями. Особливо якісні землі там, де близько до денної поверхні залягають крейдиані відклади, які підвищують родючість ґрунтів. У межах цього типу місцевості спостерігається значна строкатість природних умов. На окремих ділянках, де морена виходить на поверхню, поширені щебенюваті ґрунти з валунами граніту, кварциту, кременю, пісковіку тощо. Цей тип місцевості властивий Волинському моренному пасму – у районі Любомля, Ковеля, Маневичів, Володимирця, Дубровиці [5].

Південний природно-туристичний регіон. Належать Володимир-Волинський, Іваничівський, Локацинський, Луцький, Рожищенський, Ківерцівський та Горохівський адміністративні райони Волинської області. Виявлено 39 об'єктів природно-заповідного фонду, що становить 35 % від загальної їх кількості в області. Площа регіону становить 684900 га, площа об'єктів ПЗФ 22348,7, коефіцієнт навантаження від загальної кількості об'єктів 0,3, коефіцієнт концентрації 0,03. Регіон характеризується такими природними особливостями: зандрово-моренний тип місцевості з переважанням дерново-середньо-підзолистих ґрунтів і залишкових лісів типу суборів і сугрудків поширений у середній і південній частинах Волинського Полісся. Тут трапляються невеликі озера. Цей тип місцевості широко використовується під сільсько-господарські угіддя, але в ґрунти треба вносити органічні й мінеральні добрива. Тут також розвинутий тип місцевості хвилясто-горбистих межиріч з перегнійно-карбонатними ґрунтами на крейдових відкладах у комплексі з дерново-підзолистими ґрунтами. Більша частина цього типу місцевості вкрита дубово-грабовими лісами. Для цього типу місцевості характерні карстові явища [5].

Як показують дослідження, Волинська область володіє великою кількістю об'єктів природно-заповідного фонду та унікальними природними особливостями території. Дослідження доводять, що об'єкти ПЗФ Волинської області розміщені нерівномірно, основна їх кількість зосереджена в Північному та Південному природно-туристичних регіонах, що зумовлено специфічними природними особливостями Волинської області. Картохеми геопросторового поширення об'єктів ПЗФ дозволять удосконалити наявні та створити нові цікаві туристичні маршрути.

Список використаних джерел

1. Ковальчук І.П. Природно-заповідна мережа Волинської області: параметри сучасного стану, показники динаміки, картографічні моделі / І.П. Ковальчук, В.О. Фесюк, Т.С. Павловська, О.В. Рудик // Часопис картографії. – 2013. – Вип. 8. – С. 64–78. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ktvsh_2013_8_7.
2. Мельник В.І. Об'єкти природно-заповідного фонду Волинської області / Мельник В.І., Кузьмішина І.І., Копун Л.О., Войтук В.П., Лісовська Т.П. // Природа Західного Полісся та прилеглих територій. – 2010. – № 2. – С. 7.

3. Природно-заповідний фонд Волинської області (Огляд територій і об'єктів природно-заповідного фонду в розрізі районів) / упоряд. : М. Химин [та ін]. – Луцьк : Ініціал, 1999. – 48 с.

4. Химин М. В. Сучасний стан природно-заповідного фонду Волинської та Рівненської областей / Химин М. В. // Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту імені Лесі Українки. – Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. – № 11, 1 ч. 2. – С. 47–55.

5. Українське Полісся : фізико-географічний нарис. – Київ : Радянська школа, 1962. – 163 с.